

властиві творчій манері М.А. Шолохова, адже саме ця сфера художнього світу твору здатна значною мірою розкрити ідейно-естетичну унікальність задуму автора й своєрідність його поетики.

Методологічна база дослідження ґрунтується на використанні методів системно-типологічного та історико-літературного аналізу.

За допомогою портретної деталі М. Шолохов виявляє сімейно-родову схожість Мелехова, Коршунова, Лістницького, створює характерні для Дона козачі типи і типажі. Протягом роману письменник дає докладні описи зовнішності багатьох персонажів, причому неодноразово. Разом зі змінами в житті героя змінюється і його зовнішній вигляд.

У сфері художньої деталізації у М. Шолохова особливо очевидно, як «природне» розчинено в людині, а «людське» – в природі. З цього випливає висновок, що принцип природовідповідності психологічних деталей – один із домінуючих художніх стилів письменника.

Таким чином, сфера художньої деталізації в романі «Тихий Дон» носить усеосяжний, багаторівневий характер, відрізняється підвищеною експресивністю, чим і пояснюється багато в чому сила і міць морально-психологічного, емоційно-естетичного впливу роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трофимова П. В. Психологическая деталь в романе М. А. Шолохова «Тихий Дон» / П. В. Трофимова // Концептуальные проблемы литературы. Художественная когнитивность. Материалы II Международной научной конференции Ростов-на-Дону. – 2008 – С. 300–311.

2. Чалмаев В. А. М. А. Шолохов в жизни и творчестве / В. А. Чалмаев // Учебное пособие для школ, гимназий, лицеев и колледжей. – 2-е изд. – Москва : ООО «ТИД «Русское слово – РС», 2006. – 160 с.

Столяр Ганна

студентка 2 курсу 2 УМЛ групи
факультету філології та соціальних комунікацій
Наук.керівник: О.П.Новик
д.філол.н., професор (БДПУ)

ОБРАЗ ВЧИТЕЛЯ В ОПОВІДАННЯХ БОРИСА ГРІНЧЕНКА «УКРАЛА» ТА «ДЗВОНИК»

Актуальність дослідження. Б.Грінченко зробив великий внесок у розвиток української педагогіки. Його праці лягли в основу національної педагогічної школи, яка і зараз ґрунтується на його спадщині. Перу Грінченка належить ряд статей на педагогічні теми. Про проблеми освіти у багатьох працях: «Якої нам треба школи», «Яка тепер школа на Україні», «Народні вчителі і вкраїнська школа» та ін. Образу вчителя автор приділяє увагу у своїх художніх творах. Аналізуючи досвід сучасної шкільної практики, можна засвідчити, що молодий вчитель потребує глибокого і достовірного розкриття педагогічних ідей Б. Грінченка, які висвітлені в його художніх творах, тому актуальність дослідження художньої спадщини Б. Грінченка зростає.

Метою дослідження є з'ясування специфіки зображення образу вчителя в оповіданнях Б.Грінченка «Украла» та «Дзвоник». **Об'єктом дослідження** є оповідання «Украла» та «Дзвоник» Б.Грінченка. **Предметом** є специфіка моделювання образу вчителя.

Щоб визначити специфіку зображення образу вчителя в оповіданнях Бориса Грінченка, необхідно дати визначення поняттю «образ». На думку О. Галича образ – це рівень форми в художньому творі, що постає у вигляді динамічної картини зображуваного життя, даної з усіма її подробицями [1, с.141]. Л. Чернець розглядає поняття «образ» як художній світ твору, схожий й одночасно несхожий на дійсність. Твір, таким чином, потрапляє у подвійну рамку, як умовний світ, створений автором [6, с.108]. В.Халізеєв трактує образ як чуттєво-образну картину світу, відображення людською свідомістю окремих предметів, явищ [5, с.58].

Неповторні шкільні враження, болючі й радісні водночас, лягли в основу кількох оповідань Грінченка про школу, вчителів і учнів. В оповіданні «Украла» письменник зображує взірець вчителя. Це Василь Митрович – тактовна, уважна, небайдужа людина. В оповіданні «Дзвоник» змалювання образу вчительки Олександри Петрівни є протилежним. Вона постає грубою, жорстокою, байдужою людиною. На думку А.Спірідонової образ зразкового вчителя постає в оповіданні «Украла». Школярка Олександра вкрала у своєї однокласниці хліб. Діти почали виганяти дівчинку зі школи, але вчитель – Василь Митрович – закликав спочатку вислухати позицію Олександри. Дівчинка вкрала хліб через те, що «батько нічого... не приносить з волості... усе пропивають». Вже другий тиждень жила вона на одних сухарях». Дослідниця детально розглядає вплив учителя на учнів. Вона зазначає, що саме під впливом учителя Василя Митровича учні змінили своє ставлення до Олександри. На дітей вплинула виважена поведінка вчителя, його уважне ставлення до їх однокласниці, бажання в усьому розібратися, його тактовність, милосердя й доброта. Привертає увагу та довіра й повага, з якою школярі ставляться до вчителя. Для них дуже важлива саме його думка, вони прислухаються до його порад, діють як їхній наставник [4, с.6]. Наприклад, коли учні не хотіли слухати пояснень Олександри щодо її вчинку, а тільки вчитель готовий був її вислухати, то один з учнів промовив: «Цить! Василь Митрович правду кажуть. Вже ж треба знати, що вона скаже» [2, с.261].

Василь Митрович є прикладом небайдужої людини, яка вміє не тільки співпереживати, а й допомогти у нещасті, що і зробив з Олександрою: «вчитель тихо взяв Олександру за руку і, сказавши їй кілька ласкавих слів, повів у свою хату, щоб вона там заспокоїлась. Як повернувся він у клас, то з десяток рук простяглися до його, і в кожній руці була якась їжа.» [2, с.263]. Спираючись на дослідження Р. Михайлишина, можемо сказати, що ці якості були властиві і Борису Грінченкові. Приїхавши на нове місце роботи в село Нижня Сироватка, що на Сумщині, педагог побачив заляканих і затурканих школярів, які нікого й нічого не поважають. Усуваючи всі наслідки колишнього виховання, Грінченко не карав учнів, не залишав без обіду, а ласкою та добрим словом очищав дитячі душі. Видатний педагог висвітлював проблему гуманізації стосунків між учителями й учнями [3, с.6].

Для зіставлення образу вчителів А. Спірідонова бере оповідання «Дзвоник», в якому зовсім протилежним є ставлення вчителя до учня, бо в ньому змальовано жахливий стан дівчинки Наталі, яку віддали до сирітського будинку[4,с.7]. Засуджуючи свавільне, жорстоке, brutальне ставлення вчительки-начальниці до дитини, Борис Дмитрович пише: «Наталі було тяжко жити. Вона була зовсім чужа серед цього життя, Олександра Петрівна, начальниця, грубо робила зауваження, принижувала дівчинку. Через деякий час Олександра Петрівна веліла їй виходити з-за столу й обідати самій окремо після всіх дітей. Вона мовчки покійно виходила з-за столу й сідала в куточку» [2, с.253]. Наталя ніяк не могла звикнути до панської мови, до панських звичаїв. Олександра Петрівна, у свою чергу, не прагнула налагодити стосунки Наталі з іншими дівчатками, а навпаки, у присутності всіх дітей у класі сміялася з неї, називала її нерозумною, «мужичкою», «селючкою» й казала, що вона зовсім погано вчиться. Дослідниця слушно робить висновок, що таке життя в чужомовному середовищі, без підтримки та ласки вчительки, стало причиною того, що одного разу Наталя прийшла до начальниці з таким вистражданим рішенням: «Олександро Петрівно, дозвольте мені втопитися в дворі в колодязі!– промовила несміливо дівчина .Слідом за нею вийшла й начальниця–наказати своїй помічниці, щоб та пильнувала нерозумну дівчину» [2,с. 258-259]. Як висновок,

А.Спірідонова зазначає що Наталя, ця дівчинка, яку доля привела до дитячого притулку, потребувала від педагогів особливої уваги: допомоги, захисту, жалю, затишку, людського тепла. А саме цього й бракувало начальниці та вчителям сирітського дому [4, с.7].

Таким чином, змалювання образу вчителя в оповіданнях Бориса Грінченка «Украла» та «Дзвоник» є протилежним. Вчитель в оповіданні «Украла» є носієм кращих загальнолюдських якостей, тому він дійсно зможе виховати гідне покоління, чого не можна сказати про вчительку з оповідання «Дзвоник», яка не зможе цього забезпечити. Письменник описує поведінку дітей і вчителів з глибоким психологізмом, велику увагу приділяє деталям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галич О, Назарець В, Васильєв Є. Теорія літератури.. Київ: Либідь, 2005. С.141
2. Грінченко Б. Д. Твори: В 2 т.– К.: Т.1 Наук. думка, 1990. (Б-ка укр. літ. Дожовт. укр. літ).
3. Михайлишин Р. Особистість учителя в педагогічній спадщині Бориса Грінченка. Київ : 2010.
4. Спірідонова А. В. Особистість учителя в творчості українських письменників др.пол. ХІХ ст. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка* №22 (257) 4. ІХ 2012. С.3 – 6.
5. Халізеєв В. Теорія літератури. Вища школа, Москва. ,1999.
6. Чернець Л. Літературний твір як художня єдність. Літературознавство. Літературний твір: основні поняття та терміни / під ред. Л.В. Чернець.